

STUDIE OVER HET VROEGERE STATION ANTWERPEN-ZUID, DE VERDWENEN EN DE NIET GEREALISEERDE SPOORLIJNEN TEN ZUIDEN VAN ANTWERPEN

Paul Jacops & Jef Van Olmen

DE LIJN OUDE-GOD – BOOM **C. DE STOPPLAATS EDEGHEM**

- De stopplaats Edegem: benaming, data, locatie, gebouw(en)
- Het spooremplacement van de stopplaats Edegem
- De stopplaats en de Lourdesgrot in Edegem
- Het reizigersverkeer in de stopplaats Edegem
- Bijlagen: 1): 'Smeekschrift' van de gemeente Edegem 'ter bekoming van eene halte op den ijzeren weg van den staat'
2): Foto's van een maquette van de stopplaats Edegem en omgeving in schaal H0 (1:87), gerealiseerd door de leden van de vereniging MTD
3): Dienstorder (Ordre de Service) nr. 51/1885 m.b.t. de oprichting van de stopplaats Edegem

Schrijfwijze van de gemeente- en stationsnamen in dit hoofdstuk:

De stopplaats wordt systematisch aangeduid met 'Edegem'
en de gemeente met 'Edegem'.

Research: Paul Jacops en Jef Van Olmen

Redactie: Jef Van Olmen

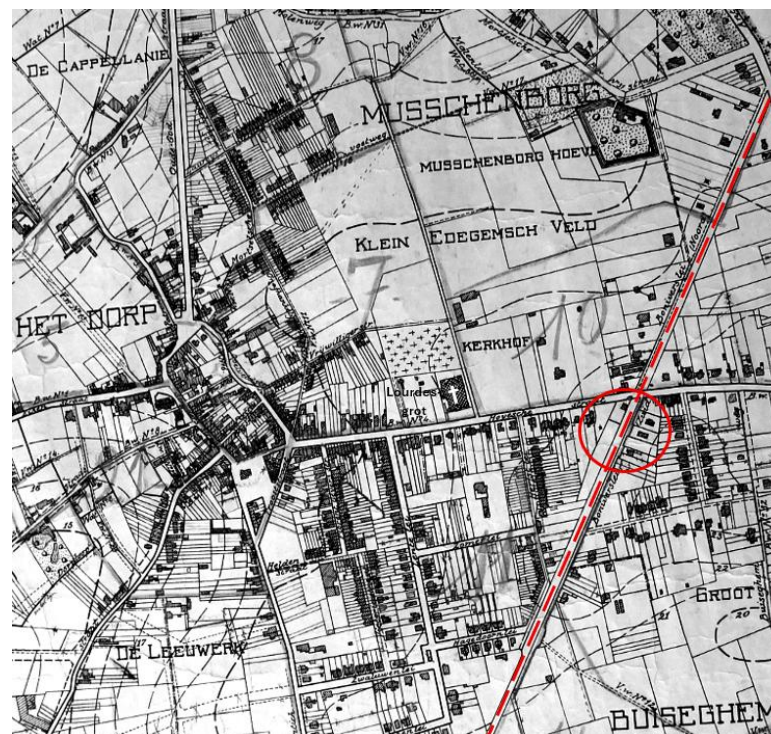
*Met dank aan het Historisch Archief Edegem
en NMBS Train World Heritage.*

De stopplaats Edegheem: benaming, data, locatie, gebouw(en)

EDEGHEM

Oorspronkelijke benaming	Gewijzigde benaming	Telegrafische afkorting	Opening voor reizigersverkeer	Sluiting voor reizigersverkeer
Edegem/Edegheem (°)	-	MDG	20/04/1885	05/10/1930
Stopplaats, beheerd door Oude-God. (°) In het dienstorder betreffende de oprichting van de stopplaats – zie bijlage 3) – wordt de benaming ‘Edegem’ gebruikt; in latere documenten ‘Edegheem’.				

Locatie van de stopplaats Edegheem

De stopplaats lag naast de overweg met de Hovesche straat, de huidige Hovestraat, op ongeveer 600 m van het centrum van het dorp. Kaartje links: 1926; kaartje rechts: 1933 (na de opheffing van de spoorlijn). Let op de ‘Grotte de Lourdes’ / ‘Lourdesgrot’ en op de Onze-Lieve-Vrouw-van-Lourdeskerk (foto rechts: wit kruisje naast de Grot) die werd ingewijd in 1933 en later werd verheven tot basiliek.
Kaartje rechts: verzameling Historisch Archief Edegem (bewerkt).

Studie over het vroegere station Antwerpen-Zuid, de verdwenen en de niet gerealiseerde spoorlijnen ten zuiden van Antwerpen – Paul Jacobs & Jef Van Olmen.

De stopplaats Edegheem vóór de Eerste Wereldoorlog. Let op de overweg met de Hovestraat, met rolbareeel, en het afstandssein dat voorafgaat aan een stopsein dat zich in Mortsel bevindt, aan de vertakking met de hoofdlijn Antwerpen – Brussel (vertakking naar Kontich-Dorp). Op de foto is het seinbord van het afstandssein zwart, maar in de realiteit is het een rood bord. Het huis in de Hovestraat was toen de woning van hovenier Jan De Laet die ook eigenaar was van het 'Café de la station', rechts van de woning. Het huis bestaat nog steeds. Prentbriefkaart (ingekleurd): verzameling Historisch Archief Edegem.

Studie over het vroegere station Antwerpen-Zuid, de verdwenen en de niet gerealiseerde spoorlijnen ten zuiden van Antwerpen – Paul Jacobs & Jef Van Olmen.

De stopplaats Edegheem werd op 20 april 1885 geopend. Het ging om een bewaakte stopplaats met een eenvoudige houten schuilplaats voor de reizigers. Oorspronkelijk werden de treinkaartjes afgeleverd door de overwegwachter ('un agent du service des voies et travaux, posté à proximité du point d'arrêt').

Later kwam er een stenen gebouwtje met een kantoor en een wachtzaal. Uit kadastrale gegevens blijkt dat het ontvangstgebouw in 1898 gebouwd werd. Uit krantenartikels kan je afleiden dat het met zekerheid in 1899 in gebruik was.

Het type gebouwtje werd door de Belgische spoorwegen opgericht in minder belangrijke spoorweghaltes. Overal in België kon men dit type vinden, o.a. ook in Hove en in Lint(h).

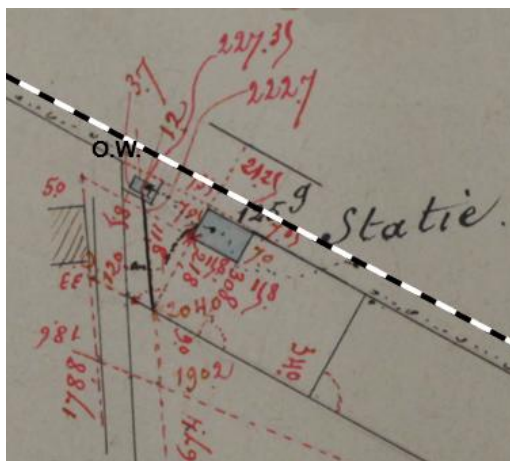
Hoewel er een ontvangstgebouw was, is Edegheem administratief nooit een 'station' geweest en ook geen 'halte', wél een 'bewaakte stopplaats'. Het personeel hing af van het station Oude-God. Er was personeel aanwezig van 's morgens tot 's avonds. Zie het krantenartikel hieronder.

Er was nooit een laad- en losplaats voor goederen, een zgn. 'goederenkoer'.

Gazet van Antwerpen, zaterdag 15 april 1899 – Edegheem – Diefstal

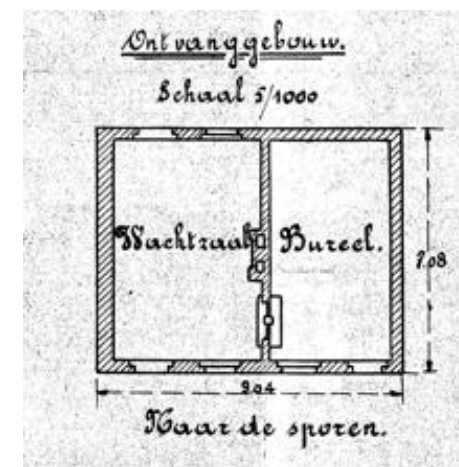
Al wederom is in het stationsgebouw gebroken. Het feit had plaats in den nacht van Woensdag tot Donderdag. De kwaaddoeners braken eerst eene ruit uit en drongen alzoo binnen. Daar stolen zij eene pijp van 11 fr. waarde, eenen regenscherm, de stores en andere voorwerpen, kortom al

wat niet te heet of te zwaar was, droegen ze meede. Het is nu de derde maal dat daar gestolen wordt. De statie is onbewaakt van na den trein van 11 ure tot 's morgens 6 ure. Een onderzoek is ingesteld en men zegt dat men de daders op de hielen zit.

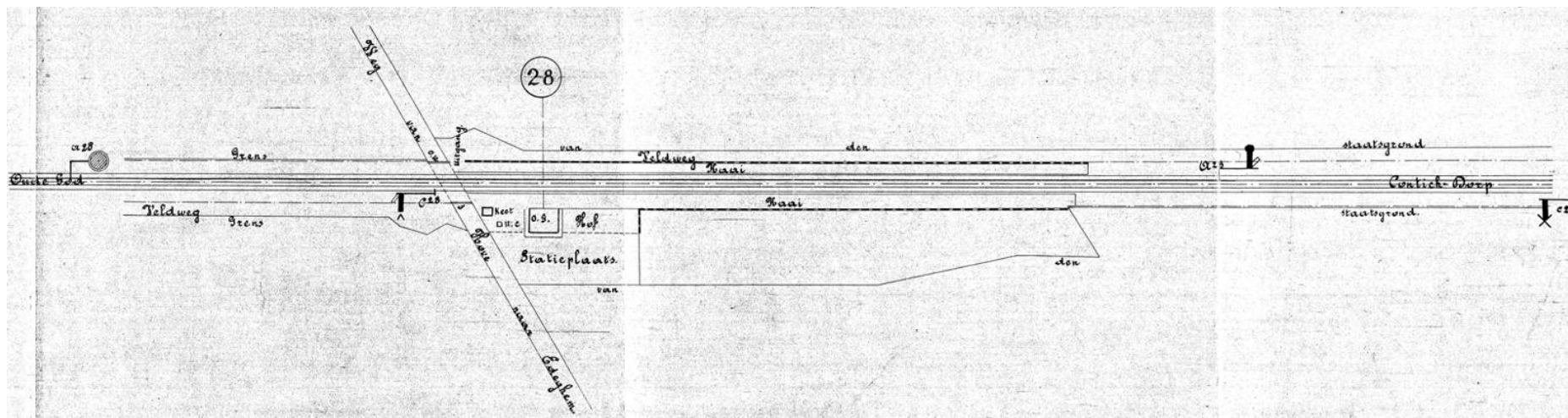

Links: de ligging van het ontvangstgebouw en de keet van de overwegwachter op een mutatieschets van het kadaster uit 1898 (bewerkt). Links de Hovesche straat, de latere Hovestraat, en de overweg (O.W.). Boven = richting Hove, onder = richting Edegem (dorp). Document: verzameling Historisch Archief Edegem.

Rechts: schets van het gebouwtje, met het kantoor en de wachtzaal in 1926. Document: NMBS Train World Heritage.

Het spooremlacement van de stopplaats Edegheem

Het emplacement van de stopplaats Edegheem in 1926. Let op het ontvangstgebouw (O.G.), de overweg met de Hovestraat, de keet van de overwegwachter, de 'hof', de statieplaats en de twee 'kaaien' (perrons). Vanuit de blokpost (Blok 28) in het gebouw worden vier seinen bediend.

Er zijn geen wissels en dus ook geen zijsporen of laad- en lossproen voor het goederenverkeer.

Let op de seinen: het rechthoekig afstandssein naast het spoor richting Oude-God, dat te zien is op de foto van blz. C-3, is vervangen door een 'modern' stopsein met seinarm (sein C28). Dit sein wordt voorafgegaan door een waarschuwingssein met een gele pijlvormige seinarm (sein c28). Naast het spoor richting Kontich-Dorp bevindt zich een stopsein (sein A28), voorafgegaan door een geel schijfvormig waarschuwingssein (sein a28). De schuine witte rechthoekjes bovenaan de seinpalen van de stopseinen wijzen erop dat de spoorlijn is uitgerust met een 'blokstelsel met gekoppelde toestellen'. Dit veiligheidssysteem zorgt ervoor dat zich in elke 'bloksectie' slechts één trein kan bevinden. De seinen langs het spoor richting Kontich-Dorp zijn seinen die 'twee standen' kunnen innemen en de seinen richting Oude-God zijn 'driestandenseinen', aangeduid met een '>' aan het uiteinde van de seinarm.

	sein a28		sein A28		sein C28		sein c28
--	----------	--	----------	--	----------	--	----------

Documenten: NMBS Train World Heritage.

Studie over het vroegere station Antwerpen-Zuid, de verdwenen en de niet gerealiseerde spoorlijnen ten zuiden van Antwerpen – Paul Jacobs & Jef Van Olmen.

De stopplaats en de Lourdesgrot in Edegem

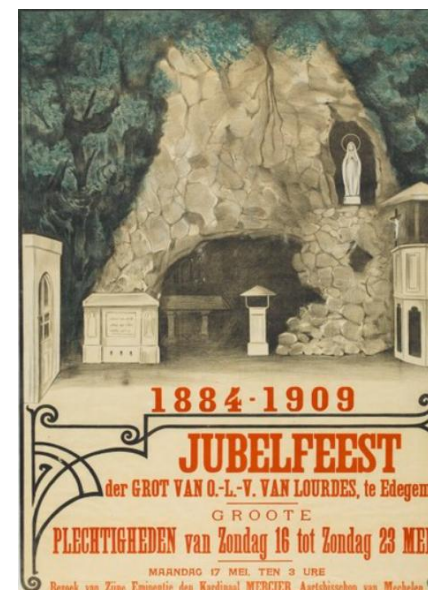
In 1884, één jaar voor de opening van de stopplaats, werd in Edegem de 'Lourdesgrot' geopend. De grot werd al snel een druk bezocht bedevaartsoord.

Dankzij de stopplaats konden bedevaarders uit alle hoeken van het land de Grot gemakkelijk bereiken. Heel wat religieuze bijeenkomsten – zoals het Jubelfeest n.a.v. de 25ste verjaardag van de Grot (zie affiche) – trokken veel bezoekers die met de trein naar Edegem kwamen. De stopplaats bevond zich slechts op ongeveer 250 m van de grot.

In het 'smeeschrift' dat de gemeenteraad in 1884 richtte aan de Minister van Openbare werken 'ter bekoming van eene halte op den ijzeren weg van de staat' wordt uitdrukkelijk vermeld dat de Lourdesgrot een zodanig groot aantal reizigers zal aantrekken dat:

'... de ontvangsten van dezen, de uitgaven, welke voor dezelve zullen nodig zijn, op eene ruime schaal zullen overtreffen, te meer daar er thans eenen overgrootten toeloop van bedevaarders van wijd en zijd eene ingewijde grot tot Onze-Liever-Vrouw van Lourdes gebouwd, dagelijks alhier komt bezoeken'.

Affiche: verzameling KADOC (Documentatie- en Onderzoekscentrum voor Religie, Cultuur en Samenleving).

Locatie van de Lourdesgrot en de stopplaats Edegem aan de Hovesche straat, de latere Hovestraat.

Studie over het vroegere station Antwerpen-Zuid, de verdwenen en de niet gerealiseerde spoorlijnen ten zuiden van Antwerpen – Paul Jacobs & Jef Van Olmen.

Het reizigersverkeer in de stopplaats Edegheem

Periode ↓ (1893, 1914, 1929)	Aantal treinen bij vertrek in Edegheem + hun eindbestemming (enkel treinen met een reisweg die geheel of gedeeltelijk verliep via de verdwenen spoorlijnen en die van maandag t/m vrijdag reden gedurende de hele geldigheidsperiode van de dienstregeling)	
3 nov. 1893 tot 2 jan. 1894	11	naar Antwerpen-Oost (het latere Antwerpen-Centraal), Boom, Dendermonde en Gent-Zuid
1 mei 1914 tot 30 juni 1914	19	naar Antwerpen-Centraal, Boom, Dendermonde, Doornik, Gent-Zuid, Puurs en Willebroek
15 mei 1929 tot 5 okt. 1929	13	Naar Antwerpen-Zuid (°), Baasrode-Noord, Dendermonde en Gent-St.-Pieters

(°) Alle treinen richting Antwerpen werden via de fortenlijn omgeleid naar Antwerpen-Zuid.
 Reizigers naar Antwerpen- Centraal moesten overstappen in Oude-God.

Treinen bij vertrek
 in Edegem, periode
 1 mei 1914 tot 30 juni 1914

Treinr.	Edegem Vertrek	Bestemming
412	05:10	Dendermonde
413	05:11	Antwerpen-Centraal
417	05:57	Antwerpen-Centraal
415	07:42	Antwerpen-Centraal
416	08:19	Gent-Zuid
419	09:58	Antwerpen-Centraal
422	11:14	Willebroek
424	12:49	Dendermonde
425	13:39	Antwerpen-Centraal
426	14:05	Boom

Treinr.	Edegem Vertrek	Bestemming
427	15:13	Antwerpen-Centraal
2910	17:01	Doornik
430	18:16	Puurs
435	18:34	Antwerpen-Centraal
434	19:20	Dendermonde
439	19:40	Antwerpen-Centraal
436	20:08	Gent-Zuid
445	21:55	Antwerpen-Centraal
438	23:18	Boom

Bijlage 1): 'Smeekschrift' van de gemeente Edegem 'ter bekoming van eene halte op den ijzeren weg van den staat'

Hier enkele uittreksels uit een lange bombastische brief van de gemeenteraad van Edegem, gericht aan de Minister van Openbare Werken, om een halte te bekomen op de 'spoorlijn van Douai', aan de overweg met de Hovesche straat, de latere Hovestraat.

De gemeenteraadsleden zijn bescheiden: ze vragen dat er slechts op drie dagen in de week treinen zouden stoppen, maar liefst ook treinen voor goederenvervoer ...

Gemeenteraad van Edegem – zitting van 19 juli 1884 – goedkeuring van de tekst van een 'smeekschrift', gericht aan de Minister van Openbare Werken

Aangezien de daarstelling van eene halte, driemaal in de week: zondags, woensdags en vrijdags, waarvan twee marktdagen, op dien ijzeren weg aan de steenweg tusschen Edegem en Hove, allervoordeeligst en zeer belangrijk is voor onze en omliggende en bestaande inwoners;

Aangezien de twee gemeenten Edegem en Hove met twee andere gemeenten tellende te samen eene bevolking van ruim 3000 inwoners, daaruit herhalen wij onwederlegbaar groot nut zullen trekken, de gemeente Edegem heeft alléén meer dan 1400 zielen, inbegrepen een bataljon voetvolk en twee bataljons artillerie welke alhier standvastig garnizoen houden;

Aangezien de reizigers, alsmede de vervoermiddelen en trafieken van alle soorten, zoals brikstenen en andere bouwstoffen van Boom, Aalst, Doornick, Lier, kalk van Doornick, hop van Aalst, steenkolen, kasseien, arduinwerk uit de Waalsche provinciën, guano, ijzer en andere delfstoffen, aardappelen, groenten, granen voeders, vee, hout, assche, guano, mest en boomkwekerijen, aldaar in massa, alhier toegang zullen vinden en met veel gemak zullen aankomen en de voortbrengselen dezer gemeente en nabijliggende plaatsen voordelig zullen kunnen vervoerd worden;

Aangezien deze bevolking daardoor in rechtstreekse betrekkingen komt met de groote handelsplaatsen, zooals Antwerpen, Boom, Aelst, Doornick, Lier en de Kempen;

Aangezien de plaats alwaar het daarstellen van eene halte verlangd wordt, eenen afstand heeft van omtrent 2400 meters der statie van Contich en van degene van den Ouden God, nagenoeg 1800 meters, en dat de afstand der twee laatste statien nog veel verder in afstand is om aldaar met rijtuigen en paarden te kunnen naderen, en dat de wegen in natte jaargetijden zelfs onbruikbaar zijn voor onze inwoners;

Aangezien de inwoners van deze en nabijliggende gemeenten, zoowel recht hebben om eene tusschenstatie te hebben, dan degene der gemeente Reeth, dewelke nogthans minder bevolking telt dan Edegem. Aangezien onze inwoners en degene in den omtrek onbetwistbaar in getal op die wijze zullen vermeerderen, en die allerhande gebouwen zullen doen opmetselen, waaruit rechtstreeksche en onrechtstreeksche belastingen ten voordeel van den staat en der gemeenten zullen voorspruiten; onverminderd den opbrengst der nijverheid en ambachten. De bewijzen daarvan ontwaart men in de gemeente Bouchout en vele andere gemeenten, welke door hare halten of statien, herschapen worden in wezentlijke rijke luthoven, waar alle beweging aangroeit tot welzijn van het algemeen;

Aangezien Edegem sedert meer dan dertig jaren oneindig vele opofferingen heeft gedaan om op eigene kosten vele steenwegen, openbare gestichten, gebouwen en gezondheidswerken te maken;

Studie over het vroegere station Antwerpen-Zuid, de verdwenen en de niet gerealiseerde spoorlijnen ten zuiden van Antwerpen – Paul Jacops & Jef Van Olmen.

Aangezien Edegem hare beste gronden, ter lengte van ongeveer 2000 meters op haar gebied heeft zien verbrokkelen door het leggen van een ijzeren weg, waarvan zij ongelukkig nog geen voordeel heeft, maar welke in tegendeel bezwaren heeft te weeg gebracht door omwegen te leggen die de landbouwers meer van hunnen akker hebben verwijderd, en dat zelfs daardoor den steenweg van Edegem naar Contich gevaarlijk is geworden door het vervaardigen van twee steile heuvelen, hetwelk veel verkeer op de baan tegenhoudt;

Aangezien de inwoners van Edegem geduriglijk naar gemakkelijk handelsvervoer zoeken en doordrongen zijn van vooruitgang in hun bedrijf en handel en dat zij nooit hebben achteruit gekeken, om met hun geld bij te dragen in werken van algemeen nut, en dat zij door hun toedoen met het gemeentebestuur de gemeente Edegem herschapen hebben en alle verbeteringen en verschooningen hebben tot stand gebracht;

Aangezien Edegem daar en boven eene versterking van 36 hectaren groot op haar gebied heeft doen verliezen (°), en dat er vele gronden met krijgsdienstbaarheden zijn verzwaaard, hetwelk nogthans de inwoners in stille verdraagzaamheid aannemen, omdat dit werk tot verdediging van het

vaderland strekt. En verlangende daarin eene verzachting tegemoet te zien, alsmede op gelijken voet te zien gesteld worden, gelijk andere Belgen;

Om deze redenen vraagt de Gemeenteraad van Edegem eene spoedige daargestelling van eene halte van drij dagen elke week, en op welke plaats de snel en andere treinen eene vertraging (relantissement) van eenige minuten ondergaan, in welke tusschenruimte de reizigers gemakkelijk kunnen op – en aftreden en de wagens der goederen kunnen los en vast gemaakt;

Wij verzekeren Mijnheer de Minister dat de ontvangsten van dezen, de uitgaven, welke voor dezelve zullen nodig zijn, op eene ruime schaal zullen overtreffen, te meer daar er thans eenen overgrooten toeloop van bedevaarders van wijd en zijd eene ingewijde grot tot Onze-Liever-Vrouw van Lourdes gebouwd, dagelijks alhier komt bezoeken;

In de hoop, Mijnheer de Minister, dat U deze vraag zult gelieven in te willigen, verzoeken wij de verzekering onzer welgemeende hoogachting te willen aanvaarden.

(°) Met 'versterking' wordt het Fort 5 bedoeld, dat op het grondgebied van de gemeente Edegem ligt.

Opmerking: in het 'smeekschift' wordt de naam van de gemeente systematisch zonder 'h' geschreven, dus Edegem en niet Edegheem.

Bijlage 2): Foto's van een maquette van de stopplaats Edegheem en omgeving in schaal H0 (1:87),
gerealiseerd door de leden van de vereniging MTD.

Studie over het vroegere station Antwerpen-Zuid, de verdwenen en de niet gerealiseerde spoorlijnen ten zuiden van Antwerpen – Paul Jacobs & Jef Van Olmen.

Foto's: Jef Van Olmen.

Zie ook: https://www.youtube.com/watch?v=-6t_wjNdkG8

Studie over het vroegere station Antwerpen-Zuid, de verdwenen en de niet gerealiseerde spoorlijnen ten zuiden van Antwerpen – Paul Jacobs & Jef Van Olmen.

Exploitation
ORDRE DE SERVICE

N° 51.

Etablissement d'un point d'arrêt à Edegem.

Le 16 avril 1883.

En exécution d'une décision ministérielle, il a été établi, sous le nom d'Edegem, entre les stations de Vieux-Dieu et de Contich (Ouest), un point d'arrêt pour voyageurs, du genre de ceux faisant l'objet de l'ordre de service n° 84 du 13 septembre 1883.

Ce point d'arrêt où le service sera installé à partir du 20 avril courant, se trouve à 1593 mètres de la station de Vieux-Dieu et à 2396 mètres de la station de Contich-Ouest; il sera placé sous la dépendance de la station de Vieux-Dieu.

Le point d'arrêt nouveau sera provisoirement desservi journellement par les trains n° 1006, 1010 et 1003 dont les itinéraires seront modifiés comme suit :

		1006 m.	1010 s.			1003 m.
Anvers (Est).	D.	11.03	1.50	Boom	A.	7.41
					D.	42
Berchem.	A.	11.11	1.56	Reeth	A.	7.48
	D.	12	37		D.	49
Vieux-Dieu.	A.	11.19	2.04	Contich (Ouest)	A.	7.55
	D.	20	05		D.	56
Edegem	A.	11.24	2.09	Edegem	A.	8.00
	D.	25	10		D.	01
Contich (Ouest)	A.	11.29	2.14	Vieux-Dieu	A.	8.05
	D.	30	13		D.	06
Reeth	A.	11.56	2.21	Berchem	A.	8.15
	D.	37	22		D.	14
Boom	A.	11.45	2.28	Anvers (Est)	A.	8.20
	D.	=	=			

- 2 -

Un agent du service des voies et travaux posté à proximité du point d'arrêt d'Edegem délivrera des coupons de 2° et 3° classes, simples et aller et retour, pour les stations indiquées ci-après, aux prix renseignés en regard de chacune d'elles :

Stations.	Distances.	billets simples.		Billets A.R.	
		2° cl.	3° cl.	2° cl.	3° cl.
Anvers (Est)	8	0.50	0.55	0.75	0.50
Berchem (Anvers).	6	0.55	0.25	0.55	0.40
Boom	11	0.65	0.45	1.00	0.70
Contich (Ouest).	5	0.30	0.20	0.50	0.55
Reeth	7	0.40	0.50	0.65	0.45
Vieux-Dieu	2	0.50	0.20	0.50	0.55

Le point d'arrêt d'Edegem, où le récolement des coupons se fera à la sortie, tombe sous l'application des dispositions de la circulaire (collection des tarifs) n° 261 du 20 décembre 1884.

La distribution des billets en destination d'Edegem est limitée aux stations pour lesquelles ce point d'arrêt délivre des coupons.

Il ne sera pas délivré de billets de 1re classe au départ du dit point d'arrêt et il ne sera pas accepté de bagages inscrits de ou pour celui-ci.

Les fonctionnaires dont le service est en cause sont chargés, chacun dans la limite de ses attributions, d'assurer ou de surveiller l'exécution du présent ordre.

L'Administrateur,

A. DUBOIS.

Studie over het vroegere station Antwerpen-Zuid, de verdwenen en de niet gerealiseerde spoorlijnen ten zuiden van Antwerpen – Paul Jacobs & Jef Van Olmen.